

Auguste Comte: źródła

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: August Comte, *Prawo trzech stadiów*.
- Źródło: August Comte, *Czym jest filozofia pozytywna?*

Auguste Comte: źródła

Auguste Comte próbował uporządkować ludzką myśl, tworzył systematyczną filozofię pozytywną. Dla niego tylko wiedza pozytywna była realna, pewna i użyteczna. Jako teoretyk nauki próbował opisać zasady metodologiczne nauk, a nauki ułożyć w jasny system. Rozwinął ideę postępu społecznego i skonstruował nową religię ludzkości.

Twoje cele

- Poznasz źródła filozofii Auguste'a Comte'a.
- Wyjaśnisz, czym jest filozofia pozytywna.
- Przeanalizujesz, w jaki sposób myśli Comte'a wpłynęły na polskich pozytywistów.

Przeczytaj

Źródła

Comte był sekretarzem Saint-Simona i bez wątpienia ten prekursor [socjalizmu](#) wpłynął na myślenie autora *Katechizmu pozytywistycznego*. Saint-Simone uważał siebie za proroka, mesjasza, pragnął zreformować świat – podobne marzenie miał i Comte, oczywiście wierząc w swój stworzony system. Opracowanie założeń nowej religii było w końcu bliskie obu myślicielom.

W swojej teorii postępu autor *Wykładu* nie był prekursorem, opierał się na dokonaniach Condorceta, który jako pierwszy pokazał, że ludzkość podlega stałemu rozwojowi. Dokładnym opisem stadiów rozwoju zajął się jednak Comte. Filozof pozytywizmu, tworząc teorię dynamiki społecznej, nie ukrywał inspiracji myślą Monteskiusza; to on pierwszy, jak przypominał twórca *Katechizmu*, potraktował politykę jako naukę o faktach, umiał odnaleźć zależność zjawisk polityczno-prawnych od praw naturalnych. Pisząc o statyce społecznej, Comte przywoływał Arystotelesa.

Wśród inspiratorów Comte'a wymienia się też Jean-Baptiste Say'a, ekonomistę (autora *Traktatu o ekonomii politycznej*), który zalecał badanie powiązań między faktami, łączenie teorii z praktyką.

Jean Antoine Nicolas Caritat markiz de Condorcet (1743-1794)

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wpływ i recepcja

Bez wątpienia teorie społeczne Comte'a miały ogromny wpływ na rozwój socjologii, szczególnie pod koniec XIX w. Tacy wybitni socjologowie jak Émile Durkheim (1858–1917), nie wstydzili się wskazywać na twórcę pozytywizmu jako swojego mistrza. Należy podkreślić, że właśnie Comte wprowadził socjologię do sfery poważnych rozważań naukowych.

Augusta Comte'a uważa się za ojca socjologii, czyli nauki badającej zjawiska i przemiany społeczne.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Ciekawe, że jeden z inspiratorów modernizmu we Francji Alfred Loisy (1857–1940) nawiązywał do Comte'owskiej analizy dziejów religii jako wyrazu doświadczenia społecznego. Wielu filozofów, którzy odnosili się do myśli pozytywistycznej, szczególnie filozofowie nauki na przełomie XIX i XX w., wracało do dzieł Comte'a, z tym że wskazywali jednak jego dogmatyzm i ograniczenia.

Comte w Polsce

Wpływ filozofii Comte'a na twórczość polskich pozytywistów, w tym pozytywistów warszawskich, był bardzo ograniczony. Znajomość jego dzieł w drugiej połowie XIX w. była wtórna, tzn. jeśli o nim pisano, to były to wiadomości z drugiej ręki, poprzez opracowania zachodnie. Piotr Chmielowski i Walery Przyborowski, należący do środowiska pozytywistów warszawskich, podkreślali niską wiedzę o filozofii wielkiego Francuza. Na początku XX w. Kazimierz Kelles-Krauz, młody marksista-socjolog, napisał rozprawkę *Comtyzm i marksizm*, gdzie również wspomina o nieznajomości twórczości autora *Wykładu*. Można jeszcze wspomnieć o tłumaczeniu przez Dębickiego

Pozytywizm warszawski był prądem umysłowym, a zarazem ruchem społecznym, który zrodził się

książki Grubera o filozofie w 1897 r. czy pracę Limanowskiego z 1875 r. *Socjologia* Augusta Comte'a. Dzisiaj na dzieło Francuza patrzymy z punktu widzenia historycznego, szczególnie istotne są prace Barbary Skargi.

w Polsce po klęsce powstania styczniowego. Do jego twórców należeli m.in. Aleksander Świętochowski, Bolesław Prus, Piotr Chmielowski. Jako koncepcję światopoglądową ruch ten przyjął założenia pozytywizmu.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Comte a literatura

Wśród polskich pozytywistów nie tyle Comte cieszył się popularnością, ile dzieło jego uczniów i kontynuatorów. Taki sam proces można zaobserwować w Europie. Krytyki zarówno Milla, jak i Littrého były cytowane i dyskutowane, natomiast sam mistrz był nieraz negowany jako pozytywista. A zatem nie Comte, ale właśnie m.in. Mill, Spencer, Taine byli inspiratorami sztuki, mieli swoje miejsce w kulturze. J.T. Hodi, wspominając powieść Elizy Orzeszkowej *Pierwotni* (tekst *Realizm w powieści naszej*, 1884), podnosi wykształcenie bohatera Eugeniusza Skiby, który miał się po studencku uczyć filozofii Comte'a. Autor *Wykładu* staje się tu horyzontem wiedzy. W tekście Juliana Marchlewskiego *Chimeryczny pogląd na stosunek społeczeństwa do sztuki* (1901), gdzie krytyce zostaje poddana *Walka ze sztuką* Zenona Przesmyckiego, August Comte pojawia się jako „twórca” burżuazji, jest więc znowu tłem do sporu światopoglądowego.

Ćwiczenie 1

Odpowiedz na pytanie, którzy kontynuatorzy myśli Comte'a mieli wpływ na literaturę pozytywistyczną?

Słownik

filozofia pozytywna

wiedza prawdziwa, system, w którym wszystkie zjawiska świata zostały potraktowane z tego samego punktu widzenia; system, w którym panuje jedna metoda badawcza – metoda pozytywna

pozytywizm

(łac. *positivus* – realny) nurt filozofii i literatury dominujący w drugiej połowie XIX w., który zainicjował Auguste Comte sześciotomowym dziełem *Kurs filozofii pozytywnej* (1830–1842); pozytywizm filozoficzny głosił ograniczenie się filozofii do twierdzeń naukowo weryfikowalnych, pewnych i obiektywnych, opartych na zasadach badań

empirycznych i ich racjonalnej weryfikacji; dzięki temu filozofia pozytywna miałaby stać się intelektualnym podłożem i wspólnym mianownikiem wszystkich nauk szczegółowych; pozytywizm można również interpretować jako sprzeciw wobec filozofii romantycznej, prześiąkniętej wątkami irracjonalnymi, metafizycznymi, nadnaturalnymi, wobec których pozytywiści przyjmowali postawę niechętną, a nawet skrajnie wrogą; do głównych przedstawicieli pozytywizmu należeli John Stuart Mill, Herbert Spencer, a na ziemiach polskich m.in. Józef Supiński, Julian Ochorowicz, Ludwik Gumplowicz i Władysław Kozłowski

socjalizm

(łac. *socialis* – społeczny)

1. ideologia społeczna głosząca zniesienie prywatnej własności środków produkcji i postulująca zbudowanie ustroju społecznego, który doprowadzi do usunięcia podziałów klasowych
2. ustrój społeczny oparty na realizacji postulatów tej ideologii

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka, a następnie odpowiedz na pytanie: jaki jest cel filozofii pozytywnej? Dlaczego – według Comte'a – nie warto szukać przyczyny, źródła wszystkich zjawisk?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PQgf6bMD9>

August Comte

Czym jest filozofia pozytywna?

1. Głównym zatem rysem charakterystycznym filozofii pozytywnej jest rozpatrywanie wszelkich zjawisk jako podległych niezmiennym prawom naturalnym. Dokładne wykrycie owych praw, redukcja ich możliwie najmniejszej liczby – oto cel wszystkich naszych wysiłków; uważamy natomiast za zupełnie niedostępne i pozbawione dla nas sensu – dociekanie tego, co się powszechnie nazywa przyczynami, czy to pierwszymi, czy to celowymi. Nie warto kłaść specjalnego nacisku na zasadę dobrze już teraz znaną wszystkim, którzy nieco gruntowniej studiowali nauki, posługujące się obserwacją. Każdy bowiem wie, że w naszych wyjaśnieniach pozytywnych, nawet najbardziej gruntownych, nie pretendujemy nigdy do wyłuszczenia przyczyn, wywołujących zjawiska, gdyż wówczas tylko oddalilibyśmy trudności; chcemy jedynie dokładnie przeanalizować okoliczności, w jakich się one wytwarzają, i powiązać je, jedne z drugimi, normalnym stosunkiem następstwa i podobieństwa. Tak więc, pozwolę sobie odwołać się do najwspanialszego przykładu. Mówimy, iż ogół zjawisk wszech świata zostaje wyjaśniony w takim stopniu, w jakim to jest w ogóle możliwe, przez Newtonowskie prawo powszechnego ciążenia, ponieważ z jednej strony ta piękna teoria ukazuje nam całą ogromną różnorodność faktów astronomicznych jako jeden i ten sam fakt, rozpatrywany z różnych punktów widzenia, jako ciągłe dążenie wszystkich molekuł do siebie w prostym stosunku do swojej masy i odwrotnym do kwadratu; podczas gdy, z drugiej strony, ten fakt ogólny jest nam przedstawiony jako

zwykle uogólnienie faktu powszechnie znanego, który wobec tego uważamy za doskonale zrozumiwały, a mianowicie – ciężaru ciał na powierzchni ziemi.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Zapoznaj się z treścią drugiego audiobooka, w którym znalazł się fragment tekstu publicystycznego XIX-wiecznego krytyka i historyka literatury, Piotra Chmielowskiego. Następnie odpowiedz na pytanie: jakie są – według autora tekstu – nowe funkcje literatury? Jak nazywamy takie stanowisko?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PQgf6bMD9>

Piotr Chmielowski

Utylitaryzm w literaturze

Dotąd artyści i literaci stanowili odrębną klasę w społeczeństwie: mieli swoje zwyczaje, swoje towarzystwo, swój język nawet. Wyróżniali się – i co najważniejsza c h c i e l i się wyróżniać od reszty społeczeństwa, co im nadawało pewną cechę oryginalności, jeżeli nie śmieszności. Niezgrabność, roztargnienie, zamyślenie, pochmurna melancholia lub bachusowa wesołość, brak pojęcia praktycznej strony życia, a stąd niezaradność w interesach materialnych, pewna miękkość charakteru, przemieniająca się niekiedy w mazgajstwo, pewna lekkość usposobienia, brak stałych przekonań i zasad; to były główne wady czy zalety – stosownie do sposobu zapatrywania się osób oceniających – jakie dostrzec można było w dotychczasowych przedstawicielach piękna [...].

[...] Każdy człowiek danego społeczeństwa powinien przyczyniać się, o ile siły mu starczą, do jego dobra; powinien być u ż y t e c z n y m. Im kto wyższy zajmuje lub chce zająć stopień na skali społecznego znaczenia, tym zakres użyteczności jego szerszymi promieniami zakreślać musi. Kto zaś pragnie zostać przewodnikiem innych, niosącym pochodnię oświaty, ten powinien tych innych przekonać, że zdoła im zapewnić jak najobfitszy zapas użyteczności. W każdym innym razie porywanie się do

przewodnictwa wyda się śmieszną pretensją dla oświeconych, mistrzostwem dla głupców, wysokim powołaniem dla interesowanych, a najzgubniejszą zachcianką dla dobra ogółu.

Nie chcąc się narazić na taki wypadek, artyści i literaci powinni być obywatelami jak wszyscy inni, tj. znać wszystkie cele, do których społeczeństwo zdąża, przejąć się obowiązkami, jakie ono wkłada, i zgodnie dopiero z tymi celami i z tymi obowiązkami pomysły swoje w utworach sztuki urzeczywistniać [...].

Powieściopisarz i poeta musi znać wszystkie kierunki swojej epoki i być ich wyrazicielem. W tym jedynie razie można mu przyznać prawo przewodniczenia swemu społeczeństwu. Jakież bowiem rady dać może człowiek, który pogardza rzeczywistością, a w swoim tylko wnętrzu szuka środków działania na masy? Działalność jego będzie bezpłodna, a rady śmieszne albo niedorzeczne [...].

Piotr Chmielowski, *Utylitaryzm w literaturze*, [w:] tegoż, *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu*, oprac. J. Kulczycka-Saloni, Wrocław 1985, s. 78-82.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 3

Zastanów się i odpowiedz na pytanie: w jakim sensie tekst Piotra Chmielowskiego koresponduje ze stanowiskiem Auguste'a Comte'a?

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z rozmową i wskaż stanowiska filozoficzne, które zainspirowały Auguste'a Comte'a.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1S3yuG45>

Auguste Comte jako prorok pozytywizmu – rozmowa z prof. Janem Hartmanem

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *August Comte jako prorok pozytywizmu*.

Polecenie 2

Wyjaśnij, czym była – przedstawiona w filmie – **profetyczna** postawa Auguste'a Comte'a?

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawne odpowiedzi. Auguste Comte był twórcą...

☐ systematycznej kategoryzacji nauk.

☐ socjologii.

☐ profetycznej filozofii politycznej.

☐ psychologii poznawczej.

Ćwiczenie 2

Określ jako prawdziwe lub fałszywe zdania przedstawiające stanowisko filozoficzne Auguste'a Comte'a.

Auguste Comte przejął katechizm pozytywistyczny od Henriego de Saint Simona.

prawda ☐

fałsz ☐

Auguste Comte oparł swoją filozofię na empiryzmie.

prawda ☐

fałsz ☐

Auguste Comte twierdził, że życie duchowe nie powinno być połączone z życiem naukowym.

prawda ☐

fałsz ☐

Auguste Comte podporządkował wszystkie inne nauki socjologii.

prawda ☐

fałsz ☐

Auguste Comte był inspiracją dla nurtów modernistycznych.

prawda ☐

fałsz ☐

Auguste Comte ostrzegał przed religią jako systemem totalistycznym.

prawda ☐

fałsz ☐

Auguste Comte opracował pojęcie postępu.

prawda ☐

fałsz ☐

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Auguste Comte: źródła

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

10. Pozytywizm. Uczeń:

2) przedstawia główne idee filozofii pozytywnej Augusta Comte'a;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia źródła filozofii Auguste'a Comte'a;
- wyjaśnia, czym jest filozofia pozytywna;
- przeanalizuje, w jaki sposób myśli Comte'a wpłynęły na polskich pozytywistów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *w jaki sposób myśl Auguste'a Comte'a wpłynęła na filozofów epoki pozytywizmu? Jaki był odbiór Comte'a w Polsce?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu zawartego w sekcji „Przeczytaj”, jeśli nauczyciel – na podstawie raportu na platformie – uważa, że przygotowanie uczniów jest wystarczające, może pominąć tę czynność. Uczniowie indywidualnie zapisują pięć najważniejszych ich zdaniem kwestii poruszanych w tekście. Następnie w parach porównują swoje wybory. Nauczyciel prosi wybrane pary o podsumowanie swojej pracy.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Odczytanie polecenia do pierwszego nagrania: *Zapoznaj się z treścią audiobooka, a następnie odpowiedz na pytanie: jaki jest cel filozofii pozytywnej? Dlaczego – według Comte'a – nie warto szukać przyczyny, źródła wszelkiego?* Uczniowie słuchają nagrania, a następnie indywidualnie odpowiadają na pytania. Następnie nauczyciel odczytuje polecenie do drugiego nagrania: *Zapoznaj się z treścią drugiego audiobooka, w którym znalazł się fragment tekstu publicystycznego XIX-wiecznego krytyka i historyka literatury, Piotra Chmielowskiego. Następnie odpowiedz na pytanie: jakie są – według autora tekstu – nowe funkcje literatury? Jak*

nazywamy takie stanowisko?. Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.

3. **Praca z drugim multimedium.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film”. Każdy uczeń pracuje indywidualnie, samodzielnie przygotowując odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie wybrani lub chętni uczniowie odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.
4. Uczniowie w parach opracowują quiz sprawdzający wiedzę z całej lekcji. Po określonym czasie wymieniają się przygotowanymi pytaniami z inną parą uczniów. Następnie wspólnie komentują swoje odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Sporządź notatkę, w której odpowiesz na pytanie: *W jakim sensie zawarty w sekcji „Audiobook” tekst Piotra Chmielowskiego koresponduje ze stanowiskiem Auguste'a Comte'a?*

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Brudnik E., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.